

Socialutskottets betänkande 2020/21:SoU30

Stärkt kompetens i vård och omsorg – reglering av undersköterskeyrket

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, socialtjänstlagen och patientsäkerhetslagen. Förslagen innebär att endast den som har ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska få använda titeln i yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och i verksamhet enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade. Den som saknar ett sådant bevis ska inte heller få använda en titel som kan förväxlas med yrkestiteln undersköterska. Grunden för att få en skyddad yrkestitel kommer att vara det nya utbildningsinnehållet i gymnasieskolans vård- och omsorgsprogram. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2023.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena.

I betänkandet finns åtta reservationer (M, SD, C, V, KD).

Behandlade förslag

Proposition 2020/21:175 Stärkt kompetens i vård och omsorg – reglering av undersköterskeyrket.

Tio yrkanden i följdmotioner.

Innehållsförteckning

| | |
|---|----|
| Utskottets förslag till riksdagsbeslut | 3 |
| Redogörelse för ärendet | 5 |
| Utskottets överväganden | 6 |
| Inledning | 6 |
| Regeringens lagförslag | 6 |
| Förbehåll och tidsbegränsade anställningar | 7 |
| Nationella yrkespaket och validering | 9 |
| Lämplighet m.m. | 11 |
| Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser | 13 |
| Reservationer | 15 |
| 1. Förbehåll, punkt 2 (V) | 15 |
| 2. Tidsbegränsade anställningar, punkt 3 (M, C) | 15 |
| 3. Nationella yrkespaket, punkt 4 (C) | 16 |
| 4. Validering, punkt 5 (V) | 16 |
| 5. Lämplighet m.m., punkt 6 (SD) | 17 |
| 6. Avgift, punkt 7 (C) | 17 |
| 7. Avgift, punkt 7 (KD) | 18 |
| 8. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser, punkt 8 (C) | 18 |
| <i>Bilaga 1</i> | |
| Förteckning över behandlade förslag | 20 |
| Propositionen | 20 |
| Följdmotionerna | 20 |
| <i>Bilaga 2</i> | |
| Regeringens lagförslag | 22 |

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens lagförslag

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade,

2. lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),

3. lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2020/21:175 punkterna 1–3.

2. Förbehåll

Riksdagen avslår motion

2020/21:4011 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 1 (V)

3. Tidsbegränsade anställningar

Riksdagen avslår motion

2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 2.

Reservation 2 (M, C)

4. Nationella yrkespaket

Riksdagen avslår motion

2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1.

Reservation 3 (C)

5. Validering

Riksdagen avslår motion

2020/21:4011 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2.

Reservation 4 (V)

6. Lämplighet m.m.

Riksdagen avslår motion

2020/21:4007 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkandena 1–3.

Reservation 5 (SD)

7. Avgift

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:4017 av Acko Ankarberg Johansson m.fl. (KD) och

2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3.

Reservation 6 (C)

Reservation 7 (KD)

8. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Riksdagen avslår motion

2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 4.

Reservation 8 (C)

Stockholm den 8 juni 2021

På socialutskottets vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Acko Ankarberg Johansson (KD), Kristina Nilsson (S), Camilla Waltersson Grönvall (M), Ann-Christin Ahlberg (S), Johan Hultberg (M), Per Ramhorn (SD), Mikael Dahlqvist (S), Sofia Nilsson (C), Karin Rågsjö (V), Yasmine Bladelius (S), Dag Larsson (S), Christina Östberg (SD), Nicklas Attefjord (MP), Pia Steensland (KD), Ulrika Jørgensen (M), Clara Aranda (SD) och Barbro Westerholm (L).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet proposition 2020/21:175 Stärkt kompetens i vård och omsorg – reglering av undersköterskeyrket och tio yrkanden i följdmotioner. Regeringens förslag till riksdagsbeslut och förslagen i motionerna finns i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

I propositionen finns en redogörelse för ärendets beredning fram till regeringens beslut om propositionen.

Utskottets överväganden

Inledning

Betänkandet är disponerat så att utskottet inleder med att behandla regeringens lagförslag. Därefter behandlas motioner som innehåller förslag på tillkännagivanden till regeringen.

Regeringens lagförslag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, lag om ändring i socialtjänstlagen och lag om ändring i patientsäkerhetslagen. Förslagen innebär att endast den som har ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska få använda titeln i yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och i verksamhet enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Propositionen

I yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och i verksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL, och enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, ska enligt regeringens förslag endast den som har bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska få använda titeln. Den som saknar ett sådant bevis ska inte heller få använda en titel som kan förväxlas med yrkestiteln undersköterska.

Bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska efter ansökan utfärdas till den som har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning eller har förvärvat motsvarande kompetens. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om annan behörighet.

Regeringen föreslår också att Socialstyrelsen ska pröva ansökningar om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska inte kunna återkallas.

Vidare framgår att den som i yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område eller i verksamhet enligt SoL eller LSS uppsåtligt bryter mot någon av bestämmelserna om skydd för yrkestiteln undersköterska ska dömas till böter.

De nya bestämmelserna om skyddad yrkestitel för undersköterska ska träda i kraft den 1 juli 2023. Den som är tillsvidareanställd med yrkestiteln

undersköterska när de nya reglerna om skyddad yrkestitel träder i kraft ska få fortsätta att använda titeln trots att han eller hon inte har fått bevis om rätt att använda den, dock längst fram t.o.m. den 30 juni 2033. Om en ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska lämnas in senast den 30 juni 2033, ska bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska utfärdas till den som har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning enligt de bestämmelser om utbildningsinnehåll som gäller eller har gällt före den 1 juli 2023.

Utskottets ställningstagande

Det har inte väckts någon motion som går emot att riksdagen nu antar regeringens lagförslag. Utskottet anser att riksdagen av de skäl som anförs i propositionen bör anta regeringens lagförslag.

Förbehåll och tidsbegränsade anställningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om förbehåll och tidsbegränsade anställningar.

Jämför reservation 1 (V) och 2 (M, C).

Propositionen

I yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område och i verksamhet enligt SoL och LSS ska, som tidigare framgått, enligt regeringens förslag endast den som har bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska få använda titeln. Den som saknar ett sådant bevis ska inte heller få använda en titel som kan förväxlas med yrkestiteln undersköterska.

Regeringen anför att en alternativ form av reglering som kan komma i fråga är att förbehålla yrkesgruppen vissa arbetsuppgifter. Regeringen anser att den typen av reglering skulle innebära avsevärda inskränkningar i den kommunala självstyrelsen och riskera att medföra svåröverskådliga konsekvenser för arbetsgivarna. Vidare skulle en sådan reglering som innebär att vissa arbetsuppgifter förbehålls dem med viss utbildning eller viss lägsta utbildningsnivå samtidigt betyda att regleringen ingriper i huvudmannens frihet att bemanna verksamheten på det sätt man själv finner lämpligt. I framför allt kommunalt finansierad verksamhet är det dessutom ofta svårt att entydigt ange när arbetsuppgifter kan anses utgöra hälso- och sjukvård och när de i stället utgör omsorg enligt SoL. Det kan också enligt regeringen ifrågasättas varför det enbart skulle vara hälso- och sjukvårdsuppgifter som skulle förbehållas undersköterskor m.fl. och inte andra viktiga uppgifter som handlar om omvårdnad och omsorg. Mot den bakgrunden delar regeringen utredningens bedömning att en sådan reglering riskerar att bli otydlig och svårtillämpad.

Regeringen anför vidare att en konsekvens av att införa en skyddad yrkestitel för undersköterskeyrket är att personer som under sin utbildning till sjuksköterska eller läkare arbetar som undersköterska inte längre kommer att kunna anställas med den titeln utan att först ha ansökt om och fått ett bevis om titeln undersköterska. Detsamma gäller för personer med utländsk vårdutbildning som ännu inte fått någon legitimation. Regeringen konstaterar att det inte finns något hinder för en arbetsgivare att anställa exempelvis en sjuksköterskestudent för att utföra samma arbetsuppgifter som en undersköterska, men med en annan yrkestitel. Det är också möjligt för de personer som nämnts ovan att få sina reella kunskaper validerade, alternativt ansöka om en skyddad yrkestitel för att få en prövning av om deras utbildning kan anses motsvara den från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå.

Motionerna

Förbehåll

I kommittémotion 2020/21:4011 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att yrket undersköterska bör regleras av en skyddad yrkestitel och med förbehåll av vissa arbetsuppgifter. Att reglera yrket undersköterska genom en skyddad titel och förbehåll av vissa arbetsuppgifter bör enligt motionärerna ses som ett sätt att långsiktigt höja kvaliteten, och nuvarande rekryteringssvårigheter kan inte utgöra hinder för den önskade utvecklingen. Det behövs tydliga legala förutsättningar där undersköterskor ges självständighet och ansvar att utföra vissa hälso- och sjukvårdsuppgifter.

Tidsbegränsade anställningar

I kommittémotion 2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör säkerställa att sjuksköterskestudenter kan få tidsbegränsade anställningar som undersköterska. Det är enligt motionärerna sannolikt att en anställning som vårdbiträde, assistent eller liknande skulle framstå som mindre attraktiv och karriärmässigt vara av mindre värde för en sjuksköterskestudent än en anställning som undersköterska. Detta kan försvåra sommarbemanningen inom vård och omsorg och innebära att färre utbildade sjuksköterskor har den värdefulla erfarenhet som ett sommarjobb på sjukhus eller särskilt boende utgör.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att en alternativ form av reglering som enligt regeringen kan komma i fråga är att förbehålla yrkesgruppen vissa arbetsuppgifter. Regeringen anser bl.a. att den typen av reglering skulle innebära avsevärda inskränkningar i den kommunala självstyrelsen och riskera att medföra svåröverskådliga konsekvenser för arbetsgivarna. Utskottet delar regeringens bedömning att en sådan reglering riskerar att bli otydlig och

svårtillämpad. Det finns mot denna bakgrund inte skäl att föreslå någon åtgärd när det gäller frågan om förbehåll. Motion 2020/21:4011 (V) yrkande 1 bör därför avslås.

Ett motionsyrkande tar upp frågan om tidsbegränsade anställningar. Utskottet konstaterar i detta sammanhang att en konsekvens av att införa en skyddad yrkestitel för undersköterskeyrket enligt regeringen är att personer som under sin utbildning till sjuksköterska eller läkare arbetar som undersköterska inte längre kommer att kunna anställas med den titeln utan att först ha ansökt om och fått ett bevis om titeln undersköterska. Regeringen konstaterar att det inte finns något hinder för en arbetsgivare att anställa exempelvis en sjuksköterskestudent för att utföra samma arbetsuppgifter som en undersköterska, men med en annan yrkestitel. Det är också möjligt för de personer som nämnts ovan att få sina reella kunskaper validerade, alternativt ansöka om en skyddad yrkestitel för att få en prövning av om deras utbildning kan anses motsvara den från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet ingen anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen. Motion 2020/21:4028 (C) yrkande 2 bör därför avslås.

Nationella yrkespaket och validering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om nationella yrkespaket och validering.

Jämför reservation 3 (C) och 4 (V).

Propositionen

Som redovisats ovan framgår av regeringens förslag att bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska efter ansökan utfärdas till den som har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning eller har förvärvat motsvarande kompetens. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om annan behörighet.

Statens skolverk har i uppdrag att tillsammans med olika branschkunniga personer ta fram nationella förslag på sammanhållna yrkesutbildningar, s.k. nationella yrkespaket. Det saknas enligt regeringens bedömning skäl att ge Statens skolverk rätt att i föreskrifter fastställa innehållet i det nationella yrkespaketet för undersköterska. Att i särskild ordning reglera innehållet i ett av de nationella yrkespaketen för en särskild yrkesutbildning är varken ändamålsenligt eller lämpligt. Förslaget bör därför enligt regeringen inte genomföras.

Det saknas också enligt regeringens bedömning anledning att ge en statlig myndighet i uppdrag att validera kompetens under en avgränsad period.

Utredningen föreslår att en statlig myndighet ska ges i uppdrag att ansvara för valideringsprocessen under en avgränsad period, i syfte att underlätta hanteringen av ansökningar om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. I propositionen föreslår emellertid regeringen övergångsbestämmelser som innebär att den som vid ikraftträdandet har en tillsvidareanställning som undersköterska under en övergångsperiod på tio år räknat från ikraftträdandet även fortsättningsvis får använda titeln. Under samma övergångsperiod ska dessutom utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå enligt äldre bestämmelser om utbildningsinnehåll godkännas under vissa förutsättningar. Med regeringens förslag till övergångsbestämmelser bedöms behovet av validering att minska. Regeringen konstaterar därtill att kompetensen att genomföra validering i första hand finns hos yrkeslärare i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Att det är kommuner som har uppdraget att validera följer av 20 kap. 42 § skollagen (2010:800). Det finns därför enligt regeringen inte någon anledning att ge en statlig myndighet i uppdrag att underlätta valideringsprocessen.

Motionerna

Nationella yrkespaketet

I kommittémotion 2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att Statens skolverk bör få rätt att i föreskrifter fastställa innehållet i det nationella yrkespaketet för undersköterska.

Validering

I kommittémotion 2020/21:4011 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att en statlig myndighet bör ges i uppdrag att validera yrket undersköterska. Det behövs enligt motionärerna ett långsiktigt, nationellt och rättssäkert system för valideringen i syfte att undvika olika bedömning. Det ska vara enkelt och rättssäkert för enskilda att ansöka om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att Statens skolverk har i uppdrag att tillsammans med olika bransch-kunniga personer ta fram nationella förslag på sammanhållna yrkesutbildningar, s.k. nationella yrkespaket. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det saknas skäl att ge Statens skolverk rätt att i föreskrifter fastställa innehållet i det nationella yrkespaketet för undersköterska. Det finns mot denna bakgrund ingen anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen när det gäller frågan om nationella yrkespaket. Motion 2020/21:4028 (C) yrkande 1 bör därför avslås.

Ett motionsyrkande tar upp frågan om validering. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att det saknas anledning att ge en statlig myndighet i uppdrag att validera kompetens under en avgränsad period. Utskottet anser inte att riksdagen bör ta något initiativ, och därför bör motion 2020/21:4011 (V) yrkande 2 avslås.

Lämplighet m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om lämplighet m.m. och avgift.
Jämför reservation 5 (SD), 6 (C) och 7 (KD).

Propositionen

Som tidigare framgått föreslår regeringen att Socialstyrelsen ska pröva ansökningar om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska inte kunna återkallas.

Regeringen har i likhet med utredningen övervägt om Socialstyrelsen bör göra en lämplighetsbedömning vid en ansökan om skyddad yrkestitel på liknande sätt som vid en ansökan om legitimation. Innebörden av de nya reglerna om skydd för yrkestiteln undersköterska är att det klart och tydligt kommer att framgå vilken kompetens en enskild yrkesutövare har. Syftet med en sådan ordning är att öka kvaliteten och säkerheten i vård och omsorg. Enligt utredningen skulle det innebära ett alltför stort integritetsintrång för den enskilde och – i och med yrkesgruppens storlek – för samhället i stort att därutöver förena ansökningsförfarandet med en lämplighetsbedömning. Regeringen delar denna bedömning. Regeringen bedömer sammanfattningsvis att nackdelarna i form av intrånget i den personliga integriteten väger tyngre än de eventuella fördelarna med att kunna återkalla en skyddad yrkestitel efter en lämplighetsbedömning. Av samma skäl anser regeringen att det saknas anledning för Socialstyrelsen att göra en lämplighetsprövning genom att inhämta registerutdrag. Eftersom rätten att använda yrkestiteln undersköterska inte bör villkoras av den enskildes lämplighet anser regeringen sammantaget att beviset om rätt att använda titeln inte ska kunna återkallas. Konsekvenserna för en undersköterska som missköter sitt arbete får i stället för återkallelse av bevis om skyddad yrkestitel följa av allmänna arbetsrättsliga regler om t.ex. uppsägning eller omplacering. Enligt regeringen kan det dock vid den uppföljning av reformen som regeringen anser bör göras visa sig finnas anledning att ompröva bedömningen att bevis om rätt att använda skyddad yrkestitel inte ska föregås av en lämplighetsbedömning eller kunna återkallas. Regeringen är i så fall beredd att återkomma i frågan.

Vidare bör Socialstyrelsen enligt regeringens bedömning ta ut en avgift för prövning av en ansökan om bevis om rätt att få använda yrkestiteln undersköterska. Enligt 8 kap. 1 § patientsäkerhetsförordningen (2010:1369)

tas avgift ut för prövning av ansökan om legitimation, bevis om specialistkompetens och bevis om rätt att kalla sig specialistsjuksköterska. Regeringen anser att en avgift även bör tas ut för prövning av ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Regeringen får, enligt 4 kap. 12 § patientsäkerhetslagen (2010:659), meddela föreskrifter om avgifter för prövning av ansökan om legitimation och annan behörighet. Regeringen anser inte att det bemyndigandet behöver ändras för att regeringen ska få föreskriva att en avgift ska få tas ut även för bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Regeringen avser att återkomma i frågan om avgift vid prövning av ansökan om skyddad yrkestitel.

Motionerna

Lämplighet m.m.

I kommittémotion 2020/21:4007 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att inkludera en prövning av både kompetens och lämplighet hos yrkesutövaren. Motionärerna anför att undersköterskor arbetar nära patienter och brukare som är i beroendeställning till dem. Arbetet kan t.ex. utföras i patientens eller brukarens hem. Det är därför ett yrke där lämplighet är av särskild vikt. I yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att utdrag ur belastningsregistret liknande det som sker för legitimationsyrken ska krävas. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att den skyddade yrkestiteln undersköterska ska kunna återkallas. Motionärerna anför att beviset bör kunna återkallas om det erhållits på felaktig grund, exempelvis genom förfalskade intyg eller betyg. Motionärerna anser att arbetsrättsliga regler inte är tillräckliga i fall där en undersköterska misskött sitt uppdrag. Efter avsked eller uppsägning kan undersköterskan börja arbeta hos en annan arbetsgivare, vilket kan innebära fortsatt risk för misskötsel som riskerar att påverka patientsäkerheten.

Avgift

I kommittémotion 2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att det inte bör tas ut någon avgift för prövning av ansökan om yrkesbevis som undersköterska. Det kommer enligt motionärerna i många fall att handla om ungdomar som precis gått ut gymnasiet och står utan inkomst.

I kommittémotion 2020/21:4017 av Acko Ankarberg Johansson m.fl. (KD) föreslås ett tillkännagivande om att den avgift som tas ut för att pröva ansökningarna om yrkestitel inte får vara för hög så att den riskerar att utgöra ett hinder för att ansöka. Regeringen bör enligt motionärerna säkerställa att den avgift som tas ut är tillräckligt låg för att det ska vara möjligt för undersköterskan att ansöka och betala avgiften.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar inledningsvis att ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska enligt regeringens förslag inte ska kunna återkallas. Av propositionen framgår att det enligt utredningen skulle innebära ett alltför stort integritetsintrång för den enskilde och – i och med yrkesgruppens storlek – för samhället i stort att förena ansökningsförfarandet med en lämplighetsbedömning. Utskottet delar i likhet med regeringen denna bedömning. Utskottet instämmer vidare i regeringens bedömning att nackdelarna i form av intrånget i den personliga integriteten väger tyngre än de eventuella fördelarna med att kunna återkalla en skyddad yrkestitel efter en lämplighetsbedömning. Utskottet instämmer också i regeringens bedömning att det saknas anledning för Socialstyrelsen att göra en lämplighetsprövning genom att inhämta registerutdrag. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl att föreslå någon åtgärd när det gäller frågan om lämplighet m.m. Motion 2020/21:4007 (SD) yrkandena 1–3 bör därför avslås.

Några motionsyrkanden tar upp frågan om avgift. Utskottet instämmer i regeringens bedömning att Socialstyrelsen bör ta ut en avgift för prövning av en ansökan om bevis om rätt att få använda yrkestiteln undersköterska. Någon anledning för riksdagen att ta något initiativ finns inte. Motionerna 2020/21:4017 (KD) och 2020/21:4028 (C) yrkande 3 avslås.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.

Jämför reservation 8 (C).

Propositionen

Som tidigare framgått föreslår regeringen att de nya bestämmelserna om skyddad yrkestitel för undersköterska ska träda i kraft den 1 juli 2023. Den som är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska när de nya reglerna om skyddad yrkestitel träder i kraft ska få fortsätta att använda titeln trots att han eller hon inte har fått bevis om rätt att använda den, dock längst fram t.o.m. den 30 juni 2033. Om en ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska lämnas in senast den 30 juni 2033, ska bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska utfärdas till den som har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning enligt de bestämmelser om utbildningsinnehåll som gäller eller har gällt före den 1 juli 2023.

Att införa en skyddad yrkestitel för undersköterskor kommer att påverka enskilda yrkesutövare, huvudmän, flera statliga myndigheter samt

kommunala, regionala och privata arbetsgivare. Det är enligt regeringen viktigt att dessa aktörer får viss tid att förbereda sig och verksamheterna på de kommande förändringarna. Det kan handla om att genomföra organisatoriska förändringar eller att huvudmän och privata utförare av offentligt finansierade tjänster tillsammans utvecklar nya kvalitetskrav i kontrakt som reglerar utförande av hälso- och sjukvård eller socialtjänst. En enskild yrkesutövare och personer som utbildar sig till undersköterska behöver överväga vad han eller hon kan behöva göra för att kunna omfattas av den föreslagna yrkesregleringen. Det kan t.ex. handla om att få sin utbildning och arbetserfarenhet validerad eller att komplettera sin utbildning. Enligt regeringens uppfattning bör det därför ges tid för förberedelse och nödvändiga förändringar. Samtidigt är det enligt regeringen angeläget att förändringen mot en enhetlig kompetensnivå för undersköterskor påbörjas så snart som möjligt. Med hänsyn till vad Socialstyrelsen anfört om behovet av att hinna bygga ut sin organisation och synpunkterna i övrigt om vikten av förberedelse för både enskilda och verksamheter anser regeringen att de nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 2023. Regeringen bedömer att en övergångsperiod på tio år sammanfattningsvis medför att en enhetlig kompetensnivå successivt uppnås under övergångsperioden, samtidigt som tillgången till undersköterskor säkerställs under samma period.

Motionen

I kommittémotion 2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 4 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen bör se över behovet av övergångsbestämmelser som säkerställer att gällande offentliga kontrakt inte behöver omförhandlas. Motionärerna anför att remissinstanser påpekar att det finns en risk för att ideellt drivna privata utförare inte hinner omförhandla de offentliga kontrakt som ställer krav på en viss andel undersköterskor i verksamheten. Det är inte heller alla avtal som innehåller möjlighet till omförhandling. Oförutsedda problem som detta kan innebära att inte bara undersköterskorna utan även utförarna blir färre och utrymmet för nya företag mindre, vilket skulle slå mot valfrihet, mångfald och karriärmöjligheter inte minst för kvinnor och personer med migrantbakgrund.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser i likhet med regeringen att de nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 2023. Utskottet instämmer vidare i regeringens bedömning att en övergångsperiod på tio år medför att en enhetlig kompetensnivå successivt uppnås under övergångsperioden, samtidigt som tillgången till undersköterskor säkerställs under samma period. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet ingen anledning att föreslå någon åtgärd från riksdagen när det gäller frågan om ikraftträdande- och övergångsbestämmelser. Motionsyrkandet bör därför avslås.

Reservationer

1. Förbehåll, punkt 2 (V)

av Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:4011 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag anser att yrket undersköterska bör regleras av en skyddad yrkestitel. Dessutom bör vissa arbetsuppgifter vara förbehållna undersköterskor. Detta bör enligt min mening ses som ett sätt att långsiktigt höja kvaliteten. Nuvarande rekryteringssvårigheter får inte utgöra hinder för den önskade utvecklingen. Det behövs tydliga legala förutsättningar där undersköterskor ges självständighet och ansvar att utföra vissa hälso- och sjukvårdsuppgifter. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

2. Tidsbegränsade anställningar, punkt 3 (M, C)

av Camilla Waltersson Grönvall (M), Johan Hultberg (M), Sofia Nilsson (C) och Ulrika Jörgensen (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att regeringen bör säkerställa att sjuksköterskestudenter kan få tidsbegränsade anställningar som undersköterska. Det är enligt vår mening sannolikt att en anställning som vårdbiträde, assistent eller liknande skulle framstå som mindre attraktiv och karriärmässigt vara av mindre värde för en sjuksköterskestudent än en anställning som undersköterska. Detta kan försvåra

sommarbemanningen inom vård och omsorg och innebära att färre utbildade sjuksköterskor har den värdefulla erfarenhet som ett sommarjobb på sjukhus eller särskilt boende utgör. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

3. Nationella yrkespaket, punkt 4 (C)

av Sofia Nilsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 1.

Ställningstagande

Jag anser att Statens skolverk bör få rätt att i föreskrifter fastställa innehållet i det nationella yrkespaketet för undersköterska. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

4. Validering, punkt 5 (V)

av Karin Rågsjö (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:4011 av Karin Rågsjö m.fl. (V) yrkande 2.

Ställningstagande

Jag anser att en statlig myndighet bör ges i uppdrag att validera yrket undersköterska. Det behövs enligt min mening ett långsiktigt, nationellt och rättssäkert system för valideringen i syfte att undvika olika bedömning. Det ska vara enkelt och rättssäkert för enskilda att ansöka om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

5. Lämplighet m.m., punkt 6 (SD)

av Per Ramhorn (SD), Christina Östberg (SD) och Clara Aranda (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:4007 av Per Ramhorn m.fl. (SD) yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Vi anser inledningsvis att en prövning av både kompetens och lämplighet hos yrkesutövaren bör inkluderas. Undersköterskor arbetar nära patienter och brukare som är i beroendeställning till dem och det är ett yrke där lämplighet är av särskild vikt. Vidare anser vi att utdrag ur belastningsregistret liknande det som sker för legitimationsyrken ska krävas. Avslutningsvis anser vi att den skyddade yrkestiteln undersköterska ska kunna återkallas. Beviset bör kunna återkallas om det erhållits på felaktig grund, exempelvis genom förfalskade intyg eller betyg. Vi anser att arbetsrättsliga regler inte är tillräckliga i fall där en undersköterska misskött sitt uppdrag. Efter avsked eller uppsägning kan undersköterskan börja arbeta hos en annan arbetsgivare, vilket kan innebära fortsatt risk för misskötsel som riskerar att påverka patientsäkerheten. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

6. Avgift, punkt 7 (C)

av Sofia Nilsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3 och
bifaller delvis motion
2020/21:4017 av Acko Ankarberg Johansson m.fl. (KD).

Ställningstagande

Jag anser att det inte bör tas ut någon avgift för prövning av ansökan om yrkesbevis som undersköterska. Det kommer enligt min mening i många fall

att handla om ungdomar som precis gått ut gymnasiet och står utan inkomst. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

7. Avgift, punkt 7 (KD)

av Acko Ankarberg Johansson (KD) och Pia Steensland (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:4017 av Acko Ankarberg Johansson m.fl. (KD) och

bifaller delvis motion

2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att den avgift som tas ut för att pröva ansökningarna om yrkestitel inte får vara för hög så att den riskerar att utgöra ett hinder för att ansöka. Regeringen bör enligt vår mening säkerställa att den avgift som tas ut är tillräckligt låg för att det ska vara möjligt för undersköterskan att ansöka och betala avgiften. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

8. Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser, punkt 8 (C)

av Sofia Nilsson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen bör se över behovet av övergångsbestämmelser som säkerställer att gällande offentliga kontrakt inte behöver omförhandlas. Remissinstanser påpekar bl.a. att det finns en risk för att ideellt drivna privata utförare inte hinner omförhandla de offentliga kontrakt som ställer krav på en viss andel undersköterskor i verksamheten. Detta kan innebära att undersköterskorna och utförarna blir färre och att utrymmet för nya företag

blir mindre, vilket skulle slå mot valfrihet, mångfald och karriärmöjligheter, inte minst för kvinnor och personer med migrantbakgrund. Regeringen bör vidta åtgärder i enlighet med detta.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2020/21:175 Stärkt kompetens i vård och omsorg – reglering av undersköterskeyrket:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453).
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659).

Följdmotionerna

2020/21:4007 av Per Ramhorn m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inkludera en prövning av både kompetens och lämplighet hos yrkesutövaren och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utdrag ur belastningsregistret liknande det som sker för legitimationsyrken ska krävas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den skyddade yrkestiteln undersköterska ska kunna återkallas och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:4011 av Karin Rågsjö m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att yrket undersköterska bör regleras av en skyddad yrkestitel och med förbehåll av vissa arbetsuppgifter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en statlig myndighet bör ges i uppdrag att validera yrket undersköterska och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:4017 av Acko Ankarberg Johansson m.fl. (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den avgift som tas ut för att pröva ansökningarna om yrkestitel inte får vara för hög så att den riskerar att utgöra ett hinder för att ansöka och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:4028 av Sofia Nilsson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Statens skolverk bör få rätt att i föreskrifter fastställa innehållet i det nationella yrkespaketet för undersköterska och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör säkerställa att sjuksköterskestudenter kan få tidsbegränsade anställningar som undersköterska och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det inte bör tas ut avgift för prövning av ansökan om yrkesbevis som undersköterska och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över behovet av övergångsbestämmelser som säkerställer att gällande offentliga kontrakt inte behöver omförhandlas och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:387)
om stöd och service till vissa funktionshindrade

Härigenom föreskrivs att 6 och 28 §§ lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade ska ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*6 §¹

Verksamheten enligt denna lag *skall* vara av god kvalitet och bedrivs i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Verksamheten *skall* vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde *skall* i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Kvaliteten i verksamheten *skall* systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

För verksamheten enligt denna lag *skall* det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad *skall* kunna ges.

Verksamheten enligt denna lag *ska* vara av god kvalitet och bedrivs i samarbete med andra berörda samhällsorgan och myndigheter. Verksamheten *ska* vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde *ska* i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges. Kvaliteten i verksamheten *ska* systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

För verksamheten enligt denna lag *ska* det finnas den personal som behövs för att ett gott stöd och en god service och omvårdnad *ska* kunna ges.

I verksamhet enligt denna lag får endast den som har ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patient-säkerhetslagen (2010:659) använda yrkestiteln undersköterska. Den som saknar behörighet att använda yrkestiteln får inte använda en titel som kan förväxlas med den yrkestiteln.

¹ Senaste lydelse 2005:125.

28 §²

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 23 § första stycket döms till böter.

Till böter döms den som

- 1. uppsåtligen bryter mot 6 § tredje stycket, eller*
- 2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 23 § första stycket.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.
 2. Den som vid ikrafträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska ska även i fortsättningen få använda titeln trots att han eller hon inte har fått bevis enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) om rätt att använda den, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.

² Senaste lydelse 2010:480.

2 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 3 § och 16 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

3 §¹

Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet.

För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet.

I verksamhet enligt denna lag får endast den som har ett sådant bevis som avses i 4 kap. 5 a § patient-säkerhetslagen (2010:659) använda yrkestiteln undersköterska. Den som saknar behörighet att använda yrkestiteln får inte använda en titel som kan förväxlas med den yrkestiteln.

Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

16 kap.

6 §²

Till böter döms den som

1. överträder ett förbud eller en begränsning som har meddelats med stöd av 5 kap. 2 §,

2. åsidosätter någon av bestämmelserna i 6 kap. 6 § första stycket eller 12 § första stycket, eller, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, 10 §,

3. utan tillstånd driver verksamhet som avses i 7 kap. 1 §,

4. i strid mot ett förbud som har meddelats enligt 13 kap. 9 eller 10 § fortsätter verksamheten.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket 1 eller 2 får väckas

1. bryter mot 3 kap. 3 § tredje stycket,

2. överträder ett förbud eller en begränsning som har meddelats med stöd av 5 kap. 2 §,

3. åsidosätter någon av bestämmelserna i 6 kap. 6 § första stycket eller 12 § första stycket, eller, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, 10 §,

4. utan tillstånd driver verksamhet som avses i 7 kap. 1 §,

5. i strid mot ett förbud som har meddelats enligt 13 kap. 9 eller 10 § fortsätter verksamheten.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket 2 eller 3 får väckas

¹ Senaste lydelse 2009:596.

² Senaste lydelse 2012:944.

endast efter medgivande av Socialstyrelsen.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket 3 eller 4 får väckas endast efter medgivande av Inspektionen för vård och omsorg.

endast efter medgivande av Socialstyrelsen.

Allmänt åtal för brott som avses i första stycket 4 eller 5 får väckas endast efter medgivande av Inspektionen för vård och omsorg.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Den som vid ikrafträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska ska även i fortsättningen få använda titeln trots att han eller hon inte har fått bevis enligt 4 kap. 5 a § patientsäkerhetslagen (2010:659) om rätt att använda den, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.

3 Förslag till lag om ändring i patientsäkerhetslagen (2010:659)

Härigenom föreskrivs i fråga om patientsäkerhetslagen (2010:659)
dels att 4 kap. 6, 10 och 11 §§ och 10 kap. 5 § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas två nya paragrafer, 4 kap. 5 a § och 8 kap. 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

5 a §

I yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område får endast den som har bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska använda titeln.

Bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska ska efter ansökan utfärdas till den som

1. har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning, eller

2. har förvärvat en kompetens som motsvarar den som uppnås genom en sådan utbildning som avses i 1.

6 §

I yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område får den som enligt 5 § saknar behörighet att använda en skyddad yrkestitel inte använda en titel som kan förväxlas med en sådan titel.

I yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område får den som enligt 5 *eller* 5 a § saknar behörighet att använda en skyddad yrkestitel inte använda en titel som kan förväxlas med en sådan titel.

10 §¹

Socialstyrelsen prövar ansökningar om legitimation, särskilt förordnande att utöva yrke *och* bevis om specialistkompetens.

Socialstyrelsen prövar ansökningar om legitimation, särskilt förordnande att utöva yrke, bevis om specialistkompetens *och bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska.*

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att även en region eller en kommun som inte ingår i en region får besluta om särskilt förordnande att utöva yrke.

¹ Senaste lydelse 2020:40.

11 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om legitimation och annan behörighet för hälso- och sjukvårdspersonal.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om legitimation och annan behörighet enligt detta kapitel.

8 kap.

9 a §

Ett bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska som utfärdats enligt 4 kap. 5 a § kan inte återkallas.

10 kap.

5 §

Den som bryter mot någon av bestämmelserna i 4 kap. 3, 5 eller 6 § döms till böter.

Den som bryter mot någon av bestämmelserna i 4 kap. 3, 5, 5 a eller 6 § döms till böter.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

2. Den som vid ikraftträdandet är tillsvidareanställd med yrkestiteln undersköterska ska även i fortsättningen få använda titeln trots att han eller hon inte har fått bevis om rätt att använda den, dock längst fram till och med den 30 juni 2033.

3. I det fall en ansökan om bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska lämnas in senast den 30 juni 2033 ska bevis om rätt att använda yrkestiteln undersköterska utfärdas till den som har en utbildning med inriktning mot vård och omsorg från gymnasieskolan eller kommunal vuxenutbildning enligt de bestämmelser om utbildningsinnehåll som gäller eller har gällt före den 1 juli 2023.